

Opintokeskukset ry:n lausunto luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Diaarinumero VN/1972/2020

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Opintokeskukset ry pitää tärkeänä koulutuspoliittisen selonteon lähtökohtaa luoda koulutuksella yhteiskuntaa vahvistavaa ja uudistavaa sivistysperustaa, joka sisältää niin tiedolliset, eettiset kuin demokraattiset ulottuvuudet ja luo edellytykset hyvinvoinnille, kansalaisyhteiskunnalle, osallisuudelle ja luottamukselle. Muuttuva työelämä ja nopeat yhteiskunnalliset muutokset haastavat vahvasti osaamisen ja osaamisen kehittämisen. **Vahva sivistyksellinen perusta on oleellinen ponnahduslauta osaamisen vahvistamiselle.**

Opintokeskukset ry pitää erityisen tärkeänä koulutuksen merkitystä **osallisuuden ja yhteiskunnan eheyden vahvistamisessa** myös tulevaisuudessa sekä sivistyksellisten oikeuksien toteutumista elinikäisessä oppimisessa.

Pidämme hyvänä, että koko koulutusjärjestelmää käsitellään selonteossa kokonaisuutena ja korostetaan myös eri **koulutustasojen ja oppilaitosmuotojen yhteistoimintaa**. Kuitenkin on huomattavaa, että **vapaa sivistystyö tai vapaa-ajalla tapahtuva oppiminen ja siinä syntyvän osaamisen tunnistaminen** on selonteossa erillistä lukua lukuunottamatta hyvin pienessä osassa. Sivistysperustan ja osaamisen vahvistaminen edellyttää erilaisten oppimisympäristöjen entistäkin parempaa tunnistamista.

Valtakunnallisina oppilaitoksina opintokeskukset pitävät tärkeänä myös vapaan sivistystyön **koulutuksen saavutettavuutta kaikissa Suomen osissa**.

Opintokeskukset järjestävät koulutusta yhteistyössä järjestöjen, seurakuntien, puolueiden ja ammattiyhdistysliikkeen kanssa. Koulutuksiin osallistuu vuosittain yli 300 000 osallistujaa. Tätä vasten myös opintokeskusten järjestöjen kanssa toteutettava laaja koulutustoiminta on tärkeä tunnistaa osana koulutusta ja opintokeskusten vapaan sivistystyön koulutus **aktiivisen kansalaistoiminnan ja osallisuuden mahdollistajana, demokratiataitojen ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisenä koulutusmuotona**.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Opintokeskukset ry pitää vision arvoperustaa tärkeänä. Vahva ja laaja sivistysperusta luo perustan niin hyvinvoinnille kuin yhteiskunnan uudistamiselle ja osaamisen kehittämiselle.

Opintokeskukset ry esittää, että visioon nostetaan näkyväksi myös **vapaa-ajalla tapahtuva oppiminen ja sen myötä hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen**. Tämä osaltaan palvelee myös työuran aikaista osaamisen kehittämistä ja uudistamista sekä osallisuuden vahvistamista.

Pidämme tärkeänä digitaalisuuden huomioon ottamista visiossa. Digitaalisuus parantaa mm. koulutuksen saavutettavuutta, mutta muuttaa oleellisella tavalla myös koulutuksen toteuttamisen rakenteita.

Koulutuksen ja tutkimuksen tavoitteissa ja toimenpiteissä vapaata sivistystyötä ei ole mainittuna. Opintokeskukset pitävät tärkeänä, että **vapaan sivistystyön rooli tunnistetaan osana opintopolkuja**. Opintokeskusten koulutustoiminnan merkitys opintopolulla on voimaannuttava, mahdollistaa etenkin aikuisten oppimisen ohjauksen paikkoja, tavoittaa ja osallistaa koulutuksen aliedustettuja ryhmiä.

Tavoitetilan määrittelyssä pidämme tärkeänä ja ilahduttavana riittävien resurssien, koulutusinvestointien sekä koulutuksen rahoituksen ennakoitavuuden ja pitkäjänteisyyden esiinnostamista.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Opintokeskukset ry esittää toimenpide-ehdotuksiin nostettavaksi myös **vapaa-ajalla, mm. vapaaehtoistoiminnassa, ja vapaan sivistystyön koulutuksessa hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista** toisen asteen koulutuksessa. Yleisesti opiskelijoiden tukeminen oman osaamisensa tunnistamisessa laajasti tukee myös työelämään ohjautumista ja kiinnittymistä.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Opintokeskukset ry pitää hyvänä, että selonteossa nostetaan esiin **vapaan sivistystyön arvoperusta, valtakunnallinen verkosto ja sen hyödyntäminen sekä koulutuksessa hankittavan osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen**. Pidämme tärkeänä yhteistyön kehittämistä koko koulutusjärjestelmän sisällä ja vapaan sivistystyön oppilaitosmuotojen kesken. Opintokeskusten erityispiirteenä on kansalaisyhteiskunnan keskeisten toimijoiden eli kansalaisjärjestöjen, poliittisten puolueiden, seurakuntien ja ammattiyhdistystoimijoiden koulutus. Nämä muodostavat kansalaisyhteiskunnan selkärangan. Vapaan sivistystyön koulutuksena opintokeskusten koulutus matalan kynnyksen koulutusta, joka vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellysten vahvistamisen kautta osallisuutta ja yhteiskunnan eheyttä.

Koronakriisi on osaltaan osoittanut, että tarpeet osallisuuteen, yhteisöllisyyteen ja hyvinvointia tukevaan toimintaan ovat kasvaneet. Poikkeustilanteen vaikutusten arvioidaan olevan pitkäkestoiset. **Opintokeskusten koulutuksen ja järjestöjen kanssa järjestettävällä koulutuksella on huomattava merkitys aktiivisen kansalaistoiminnan tukena, osallisuuden vahvistamisessa ja yhteiskunnan toipumisen tukena**. Osa koulutustoiminnasta on myös kriisitilanteessa kriittisesti merkittävää, kuten vapaaehtoisten valmiuskoulutus.

Kansalaisyhteiskunnan tukena opintokeskuksilla on tärkeä rooli demokratiataitojen vahvistamisessa. **Aikuisten demokratiataitojen kehittäminen** on tehtävä, johon opintokeskuksilla on parhaat mahdollisuudet koulutuksen kentässä. Jotta koulutuspoliittisen selonteot tavoitteet toteutuvat, tulee opintokeskusten roolia vahvistaa myös rahoituksessa.

Opintokeskukset tavoittavat järjestöjen kanssa yhteistyössä **koulutuksen aliedustettuja ryhmiä** kuten maahanmuuttajia, ikääntyviä tai vammaan tai sairauden kanssa eläviä sekä oppimisen vaikeuksista kärsiviä. **Perustaitojen ml. digitaaliset perustaidot, kouluttamisesta**

on tullut merkityksellinen osa opintokeskusten toimintaa ja tätä roolia tulisi jatkossa edelleen tukea ja vahvistaa.

Maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen osalta pidämme tärkeänä selonteon huomiota koulutuksen rahoituksen tason arvioinnista vastaamaan nykyistä koulutuksen järjestämisen tarvetta. Vapaan sivistystyön tarjoaman luku- ja kirjoitustaitokoulutuksen **vakiinnuttaminen, rahoituksen ennakoitavuus ja pitkäjänteinen kehittäminen** tulee ottaa huomioon kehittämistyössä.

Osaamisperustaisesti suunnitellun, arvioidun ja **mitoitettun koulutuksen rekisteröinnin mahdollisuus KOSKI-tietovaraintoon on merkityksellinen.** Uudistuksen toimeenpanossa on tärkeä myös edistää vapaan sivistystyön tunnistamista osana suomalaista koulutusjärjestelmää muissa oppilaitosmuodoissa ja työelämässä. Lisäksi on tarpeellista kehittää edelleen osaamisen digitaalisia järjestelmiä ja ekosysteemejä, joissa myös vapaassa sivistystyössä hankittu osaaminen on mahdollista jakaa ja näyttää.

Digitaalisuus koulutuksessa ja verkko-oppiminen ovat huomattavassa kasvussa myös opintokeskuksissa ja laajasti vapaassa sivistystyössä. Korona-ajan tuoma kiihtynyt muutos tulee oletettavasti muuttamaan etä-/verkkokoulutuksen osuutta pysyvästi. Tällä tulee olemaan vaikutuksia myös koulutuksen rahoitukseen. **Esitämme, että digitaalisuus nostetaan selonteossa esiin vahvemmin myös vapaa sivistystyön koulutuksessa ja toimenpiteisiin lisätään arviointi verkkokoulutuksen vaikutuksista suoritteiden ja koulutuksen kustannuspohjaan määrittelyyn.** Valtionosuuden rahoitusperusteena käytettäviä suorite- ja kustannusperusteita tulee kehittää vastaamaan paremmin pysyvästi kasvavan verkkokoulutuksen suoritteiden mittaamista ja koulutuksen todellisia kustannuksia verkko- ja lähiopetuksessa.

Opintokeskukset pitävät tärkeänä, että **rahoituksen ennakoitavuuden lisäksi myös rahoituksen riittävä taso turvataan** vapaan sivistystyön koulutukselle.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Vapaa sivistystyö ja opintokeskusten yhdessä jäsenjärjestöjensä kanssa toteuttaman koulutuksen merkitys on tärkeää **tunnistaa jatkuvan oppimisen uudistuksessa** voimavarana.

Opintokeskusten koulutustoiminnalla tuetaan laajasti nuorten ja aikuisten yhteisöllistä harrastus- ja opintotoimintaa, edistetään vapaaehtoistoimintaa ja koko kansalaisyhteiskunnan toimintakykyä. Vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallinen merkitys on huomattava talouden, terveyden ja hyvinvoinnin sekä yhteiskunnan eheyden ja turvallisuuden näkökulmasta. Vapaaehtoisten motivaatioita tutkittaessa uusien asioiden ja taitojen oppiminen on myös merkittävä motivaatiotekijä toiminnassa.

Koulutuksella tavoitetaan suuri joukko esimerkiksi osatyökykyisiä, ikääntyvää väestöä ja maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Kynnys osallistua opintokeskusten ja järjestöjen koulutukseen on matala ja koulutustoiminnan kustannukset ovat maltilliset. Opintokeskukset ovat onnistuneet mm. maahanmuuttajien lukutaitokoulutuksen kehittämisessä ja kansalaisten perustaitojen edistämässä. Näitä tulee kehittää vahvasti edelleen.

Valtakunnallisina oppilaitoksina opintokeskukset pitävät tärkeänä, että jatkuvan oppimisen uudistuksen toimeenpanossa, jatkuvan oppimisen alueellisessa ohjausjärjestelmässä ja sen

toimintatavoissa **mahdollistetaan myös valtakunnallisten oppilaitosten, kuten opintokeskusten, mahdollisuudet tarjota ja tuottaa jatkuvan oppimisen palveluita.**

Opintokeskusten toteuttama koulutus ja järjestöjen toiminta ovat oppimisympäristöjä, joissa opittavista taidoista on hyötyä nopeasti muuttuvassa työelämässä. Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menetelmien kehittämistyö ja käyttöönotto järjestökoulutuksessa edistävät koulutuksen laatua ja tukevat siirtymiä koulutusasteelta toiselle ja koulutuksesta työelämään ja edelleen työura aikaista oppimista. Parhaimmillaan vapaaehtoistoiminnan ja harrastustoiminnan kautta kertynyt ja tunnustettu osaaminen tukee myönteiseen elämäntietoon. Koulutuksen nivelvaiheiden tukemiseen tarvitaan edelleen uusia muotoja. Sujuvuutta tarvitaan lisää myös koulutusjärjestelmän sisällä ja vapaan sivistystyön oppilaitosmuotojen kesken.

Jatkuvassa oppimisessa näkökulmana ovat työikäiset. Elinikäisen oppimisen ja yhteiskunnan eheyden näkökulmasta **tärkeää on ottaa huomioon myös ikääntyneet.** Vapaan sivistystyön, opintokeskusten ja järjestöjen koulutuksen kautta mahdollistetaan kansalaistoiminnan taitoja, tuetaan aktiivista kansalaisuutta ja perustaitoja. Erityisesti digitaalisten perustaitojen koulutuksen mahdollistaminen myös ikäihmisille tasaisemmin kaikkialla Suomessa on tärkeä kehittämistavoite.

Opintokeskusten toteuttaman **ammattillisen lisäkoulutuksen päätyminen ammatillisen koulutuksen reformin siirtymäkauden päättyessä 2021 vaatii uudelleen tarkastelun.** Tarve ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämiselle ja mahdollisuus sen toteuttamiselle opintokeskuksissa ei ole vähentynyt. Järjestöjen kanssa toteutettava ammatillinen lisäkoulutus on luonteeltaan sellaista, ettei sitä ole saatavilla muualta. Ammatillisella lisäkoulutuksella on vahvistettu järjestötyön ammatillista osaamista ja tuotettu koulutusta järjestöjen erityisosaamisalueilla mm. sosiaalialan, opetusalan ja avustustyön ammattilaisille. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön keväällä 2019 OECD:ltä tilaamassa selvityksessä ja suosituksissa ”Continuous Learning in Working Life in Finland” arvioidaan Suomen nykyistä työikäiselle, jo peruskoulutuksensa suorittaneelle väestölle tarkoitettua jatkuvan oppimisen järjestelmää. Raportissa mm. todetaan suomalaisesta jatkuvan oppimisen järjestelmästä puuttuvan lyhyitä työelämärelevantteja koulutuksia ja vaihtoehtoja ammatillisen osaamisen tason nostamiseksi. Ammatillisen lisäkoulutuksen mahdollisuuden alasajaminen opintokeskuksissa on ristiriitainen tämän tavoitteen toteuttamisen kanssa. Olemassa olevana työkaluna ammatillisen lisäkoulutuksen mahdollistaminen ja laajentaminen opintokeskuksissa jatkossa on yksi mahdollinen keino näiden tavoitteiden toteuttamiseen.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Opintokeskukset ry pitää tärkeänä, että selonteossa kasvatus- ja opetusalan koulutus ja osaamisen kehittäminen on nostettu esiin yhdenvertaisen ja laadukkaan koulutuksen tuottamiseksi. **Tärkeää on, että myös vapaan sivistystyön opetushenkilöstön koulutusta ja uranaikaista osaamisen kehittämistä tuetaan.**

Opintokeskukset esittävät, että toimenpiteisiin lisätään opettajakoulutukseen liittyen **tarve vapaan sivistystyön opinnoille sekä henkilöstökoulutuksena että perusopiskelijoille osana tutkintokoulutusta sekä tarve vapaan sivistystyön opettajan kelpoisuuden hankkimisen väylälle.** Nykyisessä tilanteessa vapaan sivistystyön väylä puuttuu ja opetushenkilöstö suorittaa pedagogiset opintonsa ammatillisen puolen opettajakoulutuksessa.

Opetushenkilöstön koulutuksessa koko koulutusjärjestelmän näkyminen tukee koulutuksen toimijoiden yhteistyön vahvistamista, oppijoiden ohjausta ja eri koulutusmuodoissa hankitun osaamisen tunnistamista.

Toimeenpanoa suunniteltaessa, opintokeskusten osalta erityspiirteenä on ottaa huomioon, ettei valtaosa opintokeskusten koulutusta toteuttavasta henkilöstöstä ole oppilaitoksen vaan järjestön henkilöstöä. Kouluttajina ja koulutussuunnittelijoina toimivat pääosin järjestöjen työntekijät, jotka ovat rooliltaan rinnastettavissa opetushenkilöstöön, etenkin tuntiopettajiin, muissa vapaan sivistystyön oppilaitosmuodoissa. Opetushenkilöstölle suunnattu täydennyskoulutus on tarpeellista saada opintokeskusten kautta myös järjestöjen koulutushenkilöstön saavutettavaksi.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Opintokeskukset ry pitää tärkeänä, että selonteossa nostetaan esiin taide- ja kulttuurikasvatus laajasti. Opintokeskukset toteuttavat kulttuuri- ja taidelähtöistä koulutusta myös laajan järjestökentän kanssa ja tukevat kulttuurijärjestöjä toimintansa kehittämisessä. **Kulttuurinen opinto- ja harrastustoiminta tuottaa hyvinvointia, vahvistaa osallisuuden tunnetta ja yhteisöllisyyttä. Taide- ja kulttuurilähtöisyys tukee myös uudistavaa oppimista. Taide- ja kulttuuriopetuksen rahoitus tuleekin turvata.**

Sivistysliitot ja niiden ylläpitämät opintokeskukset pitävät tärkeänä, että sivistysliittojen kulttuurityön ja taiteen sisältöjä sekä niiden tuottamia luovia menetelmiä hyödynnetään osana opintokeskusten koulutustoiminnan sisältöjä ja pedagogiikkaa. Näin on mahdollista ulottaa kulttuurin ja taiteen hyvinvointivaikutukset opintokeskusten koulutuksiin osallistujiin: kolmannen ja neljännen sektorin kansalaistoimijoihin, ikäihmisiin, maahanmuuttajiin ja heikon pohjakoulutuksen omaaviin. **Opintokeskusten taide- ja kulttuurisisällöt tavoittavat myös sellaisia kohderyhmiä, jotka eivät itse lähtökohtaisesti hakeudu aktiivisesti taide- ja kulttuurikasvatuksen piiriin. Tämä edistää sekä eri väestöryhmien (ikä, sukupuoli, koulutus, jne.) välistä että alueellista yhdenvertaisuutta sekä aikuisten tavoittamista taide- ja kulttuurikasvatuksen piiriin.**

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Vapaassa sivistystyössä toteutetaan luku- ja kirjoitustaidon koulutusta maahanmuuttajille. Opintokeskuksissa myös muulla **perustaitoihin, aktiiviseen kansalaisuuteen ja vapaaehtoistoimintaan liittyvällä koulutuksella tuetaan maahanmuuttajien opintopolkua ja osallisuutta yhteiskunnassa.** Opintokeskusten ja järjestöjen tarjoama koulutus on matalan kynnyksen koulutusta. Vapaa-ajalla koulutuksessa ja vapaaehtoistoiminnassa tapahtuva oppiminen on monelle maahanmuuttajalle tärkeää sekä osaamisen kehittämisessä että osallisuuden vahvistamisessa. Myös vapaa-ajalla järjestöissä tapahtuva oppiminen ja opintokeskusten kautta tarjottava kansalaistoiminnan ja perustaitojen koulutus on tärkeää tunnistaa osana maahanmuuttajan opintopolkua.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

Toimintaympäristön ja muutostekijöiden tarkastelu selonteossa asettaa koulutuksen kehittämislle merkittäviä haasteita. Opintokeskusten näkökulmasta digitaalisuus, eriarvoisuuden kasvu, työ- ja elinkeinoelämän murros, ympäristön tila ja ilmastomuutos, demokratia ja ihmisoikeudet sekä kansainvälisyys ovat hyvin tunnistettavissa ja näkyvät vahvasti koulutuksen kehittämisessä mm. ekososiaalisen sivistyksen, aikuisten perustaitojen ja dialogitaitojen kouluttamisen muodossa.

Koulutuksellinen tasa-arvo. Opintokeskukset jakavat huolen koulutuksen kasautumisesta ja sen myötä riskistä yhteiskunnan eheyden rapautumiselle. Koulutuksellisen tasa-arvon vaalimisella on erityinen arvo eheyden varjelemisessa. Presidentti Niinistön Paasikiven syntymän 150-vuotisjuhlissa marraskuussa lausuman mukaisesti "Sisäisesti ehyttä yhteiskuntaa on ulkopuolelta vaikea rikkoa. Jo valmiiksi hajanaisen kanssa ei tarvitse edes nähdä vaivaa". Opintokeskukset tavoittavat järjestöjensä kautta koulutuksen aliedustettuja ryhmiä vapaan sivistystyön koulutuksen pariin. **Etsivää ja kohdennettua koulutukseen osallistamista on edelleen tärkeää ja mahdollista vahvistaa.** Elinikäisen oppimisen näkökulmasta **kaiken ikäisten ihmisten koulutustarpeiden, myös ikääntyneiden työiän ohittaneiden, mukana pitäminen tulee ottaa huomioon.** Tässä vapaalla sivistystyöllä ja opintokeskuksilla on merkityksellinen koulutuksellista tasa-arvoa edistävä rooli.

Teknologian ja digitalisaation mahdollisuudet

Teknologiakehityksen ja digitaalisuuden korostuminen selonteossa on tärkeää. Myös opintokeskuksissa ja vapaassa sivistystyössä verkkokoulutuksen kasvu ja etäoppimisen merkitys on korostunut. Korona-ajan kiihdyttämä muutos arvioidaan verkkokoulutuksessa suurelta osin pysyväksi. Opintokeskukset ry esittää, että **etäopiskelun tarkempi tutkimus ja kehityksen tukeminen sekä lähi- että etämuotoisessa koulutuksessa, laadun ja koulutuksen rahoituksen tarkastelu ulotetaan myös vapaaseen sivistystyöhön.**

Myös osaamisen tarkastelu tulee tapahtumaan merkittävässä osin digitaalisissa ekosysteemeissä ja erilaisissa järjestelmissä. Opintokeskukset pitävät tärkeänä, että **koulutus- ja osaamispolkujen tarkastelu digitaalisissa järjestelmissä ottaa huomioon myös vapaan sivistystyön kautta ja vapaa-ajalla mm. vapaaehtoistoiminnassa hankitun osaamisen ja että tämän osaamisen näyttäminen ja jakaminen mahdollistetaan digitaalisessa osaamisen ekosysteemissä omaan suostumukseen perustuen tietosuoja huomioon ottaen.**

Digitaalisten perustaitojen vahvistaminen kaikissa ikäryhmissä on tärkeää, **erityishuomiota tarvitsevat myös ikääntyneiden digiperustaidot.**

Muuttuva työelämä, uudistuva koulutus

Opintokeskukset pitävät tärkeänä, että työelämätaidoissa tunnistetaan myös tulevaisuudessa korostuvat geneeriset taidot kuten jatkuvan oppimisen taidot, johtaminen, vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaidot ja ennakoititaidot. **Huomattavaa on, että myös vapaaehtoistoiminnassa tärkeiksi koetut ja kertyvät osaamiset vastaavat hyvin tulevaisuuden työelämässä tärkeiksi identifioituja osaamisia.** Järjestöjen koulutus osana opintokeskusten vapaata sivistystyötä ja vapaaehtoistoiminta oppimisympäristönä on

myös tunnistettava oppimisympäristönä. Työelämäosaamisen vahvistamisessa ja kehittämisessä keskeistä on myös tukea kykyä oman osaamisen tunnistamiseen.

Kasvatus ja koulutus vahvistavat aktiivista kansalaisuutta ja demokratiaa

Aktiivisen kansalaisuuden ja demokratiataitojen edistäminen ovat opintokeskusten koulutustoiminnan ydintavoitteita. Opintokeskukset ry pitää tärkeänä, että opintokeskusten erityistehtävä järjestöjen oppilaitoksena kansalaisyhteiskunnan ja sen koulutuksen vahvistamisessa tunnistetaan resurssina ja erityispiirteenä suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Opintokeskukset tukevat taustayhteisöjensä kansalaisjärjestöjen, poliittiset puolueiden, ja seurakuntien koulutustoimintaa ja kouluttavat yhdistysdemokratiaosaamista järjestöille. Järjestöt, seurakunnat ja puolueet toimivat yhteiskunnallisten demokratiataitojen oppimisessa käytännön harjoittelupaikkana. Opintokeskukset yhdessä järjestöjen kanssa tuottavat demokratia-, vaikuttamis- ja osallisuustaitojen koulutukseen aineistoa, mikä palvelee myös koulutusjärjestelmän muiden oppilaitosmuotojen koulutuksessa. Esimerkkeinä opintokeskusten tuottamat kansalaisyhteiskunta.fi, osallistu.fi tai avoin yhdistysosaaja itseopiskeluaineisto ovat käytössä mm. yhteiskuntaopin opetuksessa. Ajankohtaisena teemana demokratiataitojen kouluttamisessa ovat myös rakentavan yhteiskunnallisen dialogin taidot, missä mm. Erätauko-menetelmän levittämisessä opintokeskuksilla on merkittävä rooli.

Ympäristön tila ja ilmastonmuutos

Ympäristön tila ja ilmastonmuutos edellyttävät koulutukselta kestävästä kehitystä ja sitä tukevien teknologisten tai toimintatapojen osaamisen kehittämistä. Se ei kuitenkaan yksin riitä vaan haastetta tulee tarkastella myös mittavana sivistystehtävänä, joka ulottuu kykyyn käsitellä toiminnan perustana olevia arvoja, käsitystämme hyvästä elämästä ja tarkastella kestävyyttä myös sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta. **Ekososiaalisen sivistyksen edistäminen onkin noussut nopeasti vapaan sivistystyön kentässä tärkeäksi uudeksi sivistystehtäväksi, mikä myös selonteossa on tärkeä tunnistaa.** Opintokeskuksissa erityiseksi resurssiksi nousee läheinen yhteistyö järjestötoimijoiden ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Se mahdollista ekososiaaliselle sivistystyölle erinomaisen oppimisympäristön uudistavalle oppimiselle. Myös vertaisoppimisen merkitys uudistavassa oppimisessä tulee korostumaan tulevaisuudessa.